

5.

De Prins-gemaal tussen twee vaderlanden

augustus 1914

De spontane gewondentransporten waren niet het enige neutraliteitsprobleem waar het Rode Kruis mee te maken kreeg. Er was ook nog een over-geïnteresseerde voorzitter.

Bij zijn huwelijk met koningin Wilhelmina in 1901 was Heinrich Wladimir Albrecht Ernst Herzog zu Mecklenburg (1876-1934) weliswaar genaturaliseerd tot Nederlander, maar in augustus 1914 bleek het hemd nog altijd nader dan de rok. Omdat de Duitse legerleiding onder andere Mecklenburgse regimenten had ingezet op de uiterste rechtervleugel van de strijdmacht die België binnenviel, was prins Hendrik er veel aan gelegen om naar Zuid-Limburg af te reizen.

Een militaire rol vervulde hij niet. Bij het afkondigen van de mobilisatie was hij toegevoegd aan het Algemeen Hoofdkwartier in de rang van luitenant-generaal *à la suite*, hetgeen inhield dat hij wel de status verkreeg (alleen Opperbevelhebber Snijders stond in rang boven hem), maar verder geen enkele verantwoordelijkheid droeg. Als zo vaak bij de Prins ging het in zijn functies zuiver om het uiterlijk vertoon, niet om de inhoud. Zijn voorzitterschap van het Rode Kruis, dat hij sinds januari 1909 bekleedde, bood hem echter wel een goede gelegenheid (of een goed excuus) om belangstelling te tonen voor de gewondenopvang in de grensprovincie.

De *Limburger koerier* meldde op donderdag 6 augustus dat de vorige dag een aantal gewonde Duitse soldaten naar Maastricht waren gebracht: ‘Het zijn meest Mecklenburgers. Onder de gewonden is de 19 jarige graaf von Arnim, luitenant, zoon van een der bevelhebbers in het Duitse leger; hij heeft een kogel achter in den nek. Door dokters en ziekenverpleegsters worden hun om strijd de liefderijkste zorgen gewijd.’¹ De volgende dag berichtte de krant dat die donderdagnamiddag onverwacht het bericht was ontvangen, dat prins Hendrik die avond de Rode Kruishospitalen zou komen bezoeken. Het lijkt niet ondenkbaar dat de naam Von Arnim iets had losgemaakt bij de Prins.

De Nederlandse kranten vergisten zich toen zij beweerden dat luitenant Adolf-Heinrich von Arnim een zoon was van de bevelhebber van het Vierde Legerkorps generaal Friedrich Sixt von Armin (1851-1936) – hoewel die wrang genoeg een maand later wel een zoon zou verliezen tijdens de slag aan de Marne –, hij was de oudste zoon van de landedelman Guido Adolf Georg Dietlof Graf von Arnim-Boitzenburg (1867-1933), een familie die de

---

¹ *Limburger koerier*, 6 augustus 1914.

Nederlandse prins-gemaal niet onbekend was. Ook diende Van Arnim niet in een Mecklenburgs regiment, maar in het tweede regiment Brandenburger Dragonders.

Prins Hendrik arriveerde per auto rond tien uur 's avonds, een toch wel zeer ongebruikelijke tijd voor een koninklijk bezoek. Hij werd begeleid door zijn adjudant kapitein-ter-zee W.C. Bijl de Vroe (1877-1919) en jonkheer mr. dr. A.D. van Citters (1855-1928), een collega-hoofdbestuurslid van het Rode Kruis. De Prins was gekleed het klein-uniform van luitenant-generaal (zijn militaire functie) en werd ontvangen door de Gouverneur van Limburg, de burgemeester van Maastricht en de medische leiding van het hospitaal. In de hal stonden de leden van de transportcolonne en de dienstdoende padvinders opgesteld.

Zoals dat de voorzitter van het Rode Kruis betaamde, liet de Prins zich informeren over het reilen en zeilen van het ziekenhuis en het gewondentransport, zegde toe nog een aantal auto's voor dat vervoer ter beschikking te stellen, en richtte vervolgens zijn aandacht op de gewonde soldaten die in het ziekenhuis verpleegd werden. De verslaggever van de *Limburger koerier* gaf daarvan een beeldend verslag:

Voor zeer velen van de daar verpleegden had de Prins een minzaam woord. En toen hij ten slotte stond voor de sponde vaneen 18-jarigen jongen en men hem vertelde, dat die jeugdige lijder heel den middag met aandrang verzocht had hem te wekken wanneer de Prins der Nederlanden komen zou, toen ontspon zich tusschen dezen jeugdigen Mecklenburger (een student) en den Prins een opgewekt gesprek, dat meerdere minuten duurde.²

Andere kranten wisten te melden dat deze soldaat in hetzelfde regiment als prins Hendrik gediend had.³ Inmiddels had de Prins vernomen dat de jonge graaf von Arnim aan zijn verwondingen was bezweken. Hij gaf daarop te kennen dat hij graag het in de lijkenkamer opgebaarde stoffelijk overschot zou willen bezoeken. De journalist lijkt over zijn schouder meegekeken te hebben:

Daar lag met kalme trekken op het fijnbesneden gelaat dit jeugdige slachtoffer, gekleed in uniform, de zware rijlaarzen niet uitgezonderd. De Prins vertelde, hoe hij van nabij met vele leden van de grafelijke familie Von Arnim bekend was en vroeg allereerst of de moeder, die telegrafisch op de hoogte was gesteld, reeds was aangekomen, hetgeen ontkennend werd beantwoord. Men toonde toen het zettel van de Deutsche ambulance en aanstonds boog de Prins zich over het lijk henen om te ontcijferen wat de Deutsche dokter omtrent identiteit, aard der wonde en toegediende middelen daarop had neergeschreven. Of er bezwaar tegen bestond, dat de Prins dat zettel medenam?

Zijn gastheren durfden hem dit niet te weigeren, waarop de Prins het document aan zijn adjudant overhandigde. In de lijkenkamer lagen nog vier andere doden, waarvan er twee al

---

² *Limburger koerier*, vrijdag 7 augustus 1914.

³ Zie bijvoorbeeld de *Nieuwe Courant*, 7 augustus en *Arnhemsche Courant*, 8 augustus 1914.

waren gekist, maar de Prins vroeg de deksels te verwijderen opdat hij zijn gesneuvelde landgenoten nog een laatste groet kon brengen.

Vervolgens bracht de Prins een bezoek aan het hypermoderne Röntgen-laboratorium, dat het jaar tevoren was geïnstalleerd. Hier werd de Prins een röntgenfoto van de nek van luitenant Von Arnim getoond, waarop twee metalen fragmenten te zien waren. Bij de operatie waren de artsen erin geslaagd één van de scherven te verwijderen, maar de andere hadden ze niet kunnen lokaliseren.⁴ De patiënt was nog op de operatietafel overleden. Prompt vroeg de Prins of hij ook deze röntgenfoto mocht meenemen.

De volgende dag legde Hendrik als laatste eerbetoon een krans met een groot wit lint gesierd met een gouden kroon met een 'H' op de kist, waarna hij ook nog de kepi en de nestels van de gesneuvelde aan zijn collectie memorabilia toevoegde.⁵ Bij de begrafenis, met militaire eer, was de Prins niet aanwezig.

De begrafenis van luitenant Von Arnim op het kerkhof aan de Tongerseweg in Maastricht

De betrokkenheid bij het lot van zijn landgenoten van prins Hendrik was natuurlijk volkomen voorstelbaar, maar een lid van het Nederlandse koningshuis in het uniform van luitenant-generaal die zo'n grote belangstelling voor gesneuvelde Duitse soldaten aan de dag

---

⁴ Drs. J. Notermans, 'Het overlijden van graaf Von Arnim op 6 augustus 1914 te Maastricht', in: *Nederlands Militair Geneeskundig Tijdschrift* mei 2022 nr. 3, 97.

⁵ *De Tijd*, 8 augustus 1914.

legde, strookte niet geheel met de strikte neutraliteit die de Nederlandse regering internationaal wenste uit te dragen.

De week daarop berichtten de kranten dat Prins Hendrik als voorzitter van het hoofdcomité van het Rode Kruis, zijn inspectietocht had voortgezet met bezoeken het Militair Hospitaal te Utrecht, het Elisabeth-Gasthuis te Amersfoort en de particuliere hospitalen in het slot te Zeist en de kastelen te Hardenbroek en te Amerongen.⁶ Zo werd het accent subtiel verschoven: de Prins was niet hals over kop naar Maastricht gereisd om zijn gewonde en gesneuvelde landgenoten te bezoeken, maar om zich op de hoogte te stellen van de Rode Kruisvoorzieningen, net zoals hij dat een week later deed in de regio Utrecht. Alleen vond dat bezoek gewoon 's middags plaats en niet laat in de avond.

De Prins overnachtte die avond te Amerongen, in het kasteel van baron Godard Bentinck (1857-1940). De geschiedenis zit vol ironie: dat was het kasteel waar in november 1918 keizer Wilhelm II, na een overhaaste vlucht uit het Duitse Hoofdkwartier te Spa, zijn Nederlandse ballingschap zou beginnen.

---

⁶ *Nieuws van den Dag*, donderdag 13 augustus 1914.